Slovo na úvod

Roku 2009 si farnosť Reľov pripomína dvesto rokov od svojho založenia. Stalo sa tak rozhodnutím Spišskej Kapituly 19. decembra 1809. Je zrejmé, že história ľudu v tomto čarokrásnom zákutí severného Spiša – „v podpazuší Spišskej Magury“, jeho práca, spoločenský, kultúrny a náboženský život, siaha oveľa ďalej. Podľa historických prameňov môžeme za počiatok obce Reľov označiť koniec 13. alebo začiatok 14. storočia (prvá písomná zmienka je z roku 1314) a za počiatok obce Hágy rok 1611. Dejiny oboch obcí sa odvíjali bok po boku až do ich spojenia 1. januára 1976. Najnovšie dejiny už píšu spolu, ako jedna politická obec.

Z príležitosti významného jubilea farnosti Reľov ponúkame čitateľovi publikáciu, ktorej obsah výstižne vyjadruje samotný názov – *Reľov a Hágy v premenách času*. Možno niekto položí otázku: „Prečo nie je v názve knihy len pomenovanie súčasnej obce?“ Odpoveď je veľmi jednoduchá: „Tak v názve, ako aj samotnom obsahu, rozlišujeme Reľov a Hágy preto, lebo väčšiu časť svojich dejín písali ako dve samostatné obce.“ Bolo by hrubou ignoranciou histórie, keby sme túto skutočnosť prehliadli.

Nech je táto publikácia darom súčasným i budúcim generáciám, a zároveň tým povestným „prvým grošom“, ktorý dlhujeme našim otcom a matkám, našim dedom a babkám. Oni boli tými, ktorí písali históriu v rôznych oblastiach ľudského života: na poli hospodárskom, spoločenskom, kultúrnom, športovom i náboženskom. Oni sa svojou usilovnou prácou zaslúžili o všetko, čo nám neskôr zanechali, z čoho sa môžeme tešiť a na čom môžeme stavať budúcnosť. Nasledovné riadky nie sú ničím iným, ako zachytením života ľudí toho miesta pod nebom, ktoré nazývame naším „domovom“ – našou „otčinou“.

Mnohí z nás, ktorí sme sa narodili a prežili kratší či dlhší čas v Reľove alebo Hágoch – v tých úžasných miestach, ktoré boli svedkami nášho detstva a mladosti, keď sa prejdeme po rodnom chotári, po lese, po zarastených cestičkách a chodníkoch, po poliach, kde sme často trávili čas pri spoločnej práci, alebo keď si len spomenieme na rodnú otčinu, vynárajú sa nám v mysli mnohé zážitky a udalosti, ktoré sú s ňou neodmysliteľne spojené. Ako deti, ale i neskôr – vo chvíľach mladosti, šibalstiev a huncúctiev – sme často počúvali skutočné i vymyslené príhody, ktoré nám rozprávali naše babky a dedovia, naši otcovia a mamy. Boli to rozprávania, ktoré časom upadajú do zabudnutia. Aj preto sme sa rozhodli písať o tom, čo sa v našich malých dedinkách pod Spišskou Magurou udialo, tradovalo, rozprávalo a možno aj vymýšľalo.

Udalosti a príhody nasledujúcich riadkov chcú byť zachytením histórie i rozprávania ľudí; chcú byť taktiež zachytením tradícií a ich zachovaním pre ďalšie generácie; chcú byť „potechou duše dedinského človeka“, ktorý neustále pozerá dozadu, aby sa učil zo skúseností svojich predkov i svojej vlastnej, a zároveň pozerá dopredu, aby plánoval budúcnosť pre seba i pre tých, ktorí prídu po ňom. Niekedy je pekné vrátiť sa v mysli do histórie a premýšľať, ako to kedysi bolo, alebo ako to mohlo byť. Po tých istých poliach, lesoch a cestách, po ktorých dnes chodíme my, chodili aj naši predkovia pred sto, dvesto, či tristo rokmi. Ukázali sa v jednej dejinnej epoche ľudstva a sveta a pripojili sa k pokoleniam svojich otcov. Žili vo svojej dobe, mali svoje starosti, svoje problémy, práce i zábavy.

Dnes sme tu postavení my, ale čo nevidieť, pripojíme sa k svojím predkom a tie isté polia, tie isté lesy, tie isté horské studničky prenecháme tým, ktorí prídu po nás. Možno aj oni budú o sto či dvesto rokov rozmýšľať, ako sme žili my, ľudia na prelome druhého a tretieho kresťanského tisícročia. Z veľkých svetových dejín budú mať dostatok informácii a záznamov v novinách, knihách, zvukových a televíznych nahrávkach. Kto im však povie o tom, ako bežal život v našej malebnej dedinke pod Spišskou Magurou?! Znova budú hľadať, premýšľať a možno aj vymýšľať. Takýto je kolobeh života, v ktorom čas letí „jak vtáci nedozerní“ a nedá sa zastaviť. Jedna generácia odchádza a ďalšia prichádza. Otcov striedajú synovia, matky dcéry, dedov vnukovia a babky vnučky. Tých, ktorých sme poznali ako starých, keď sme boli deťmi, už nebudú poznať tí, ktorých budeme poznať ako deti, keď budeme starí. Takisto ani nás už nebudú poznať generácie, ktoré prídu po nich. Napriek toku histórie a ľudí, všetci naši predkovia chodili po tej istej zemi, po ktorej chodíme teraz my a po ktorej budú neskôr chodiť budúce generácie.

Odovzdávajúc čitateľovi do rúk publikáciu o histórii i súčasnosti Reľova a Hágov nemožno zabudnúť poďakovať ľuďom, ktorí pridali ruku k dielu a pričinili sa o jej existenciu. Zaiste, v prvom rade sa chceme poďakovať dobrotivému Bohu, ktorý nás povolal k životu práve v tomto zákutí veľkého sveta a dal nám silu i chuť do práce. Na druhom mieste ďakujeme našim predkom, ktorí tu žili, pracovali, zabávali i modlili sa pred nami, a tak písali históriu, sčasti zachytenú na nasledujúcich stránkach predkladanej publikácie.

Za odbornú spoluprácu i podnetné usmernenia ďakujeme známemu a zaslúžilému historikovi Spiša i Slovenska – Doc. PhDr. Ivanovi Chalupeckému, dlhoročnému spolupracovníkovi a vernému priateľovi Mgr. Eduarda Pavlíka – historika, archivára, pedagóga, ktorý svoju celoživotnú prácu zasvätil práve histórii Zamaguria a zamagurského ľudu.

Na tomto mieste chceme uviesť niekoľko jeho biografie. Mgr. Eduard Pavlík sa narodil 11. novembra 1920 v Spišskej Starej Vsi v rodine Andreja a Anny rod. Dluhej. Po absolvovaní ľudovej školy v rodnom meste roku 1931, študoval na reálnom gymnáziu v Levoči, ktoré ukončil maturitou v roku 1939. Po maturite sa zapísal na Filozofickú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave, kde študoval latinský a nemecký jazyk. Štúdium ukončil v júni roku 1944. Ešte ako študent začal vyučovať na gymnáziu v Spišskej Novej Vsi. V rokoch 1952 – 1960 pôsobil na Strednej priemyselnej škole geologicko-baníckej v Spišskej Novej Vsi. Keďže bol angažovaným kresťanom, roku 1960 musel školstvo opustiť. Do roku 1968 pracoval ako podnikový archivár v archíve Železorudných baní v Spišskej Novej Vsi, ktorý dal do vzorného poriadku. Od roku 1961 bol členom Slovenskej vedeckej archívnej rady. Roku 1968 bol povolaný späť do školstva a učil nemčinu na Jazykovej škole v Poprade až do odchodu do dôchodku roku 1982. Roku 1990 sa stal odborným asistentom latinského a nemeckého jazyka v Kňazskom seminári biskupa Jána Vojtaššáka v Spišskej Kapitule, kde pôsobil až do roku 2001. Zomrel 18. novembra 2002 v Spišskej Kapitule.

Mgr. Eduard Pavlík nebol len učiteľom jazykov, ale učarovala mu regionálna história. Od začiatku päťdesiatych rokov sa venoval histórii rodného Zamaguria, ktorú pred ním nikto nespracoval. Jeho prvou prácou bol Sprievodca Spišskou Magurou (1955). Potom nasledoval rad vedeckých štúdií z dejín Zamaguria, jeho zemepánoch, z dejín zdravotníctva, školstva, zaniknutých sklární, zbojníctva na Zamagurí, i turistického ruchu. Spracoval podrobné dejiny Červeného kláštora, Spišskej Starej Vsi a všetkých zamagurských obcí. Pre Spišskú Starú Ves a niektoré zamagurské obce spracoval obsiahle kroniky. Jeho štúdie sa opierajú o bohatý archívny výskum. Počas svojho života strávil tisícky hodín štúdiom v archívoch a za písacím strojom. Mnohé z jeho prác však nevyšli tlačou. Spolupracoval na monografiách Spišskej Starej Vsi, Spišskej Novej Vsi, Popradu, Rožňavy a Gelnice a tiež aj na Vlastivednom slovníku obcí na Slovensku a Vlastivedných zborníkoch Spiš. Roku 1965 sa stal prvým predsedom Krúžku historikov Spiša pri Slovenskej historickej spoločnosti a túto funkciu zastával až do roku 1992. Potom veľmi aktívne pracoval ako člen výboru Spišského dejepisného spolku.

Diela Mgr. Eduarda Pavlíka poskytujú bohatý historický materiál, ktorý nemožno obísť pri spracovávaní histórie ktorejkoľvek zamagurskej obce. Aj touto publikáciou, ktorej je spomínaný historik spoluautorom vzhľadom na rozsah použitých informácii z jeho diela (niekedy celých textov), mu vyjadrujeme úprimnú vďaku a úctu za jeho vedeckú prácu

v oblasti dejín Spišskej Magury. Zároveň chceme vysloviť úprimnú vďaku aj jeho synovi – Mgr. Eduardovi Pavlíkovi ml., ktorý nám ochotne poskytol historické dielo svojho otca. Zároveň sa ako jeho dedič, podobne ako aj ostatní spoluautori predkladanej publikácie, zriekol autorského honoráru.

Nakoniec, ale o to vrúcnejšie, sa chceme poďakovať za spoluprácu a podporu súčasnému pánu starostovi obce Reľov – Františkovi Dudžákovi a tým naším rodákom, ktorí sa s nami ochotne delili o svoje skúsenosti, svedectvá i spomienky na minulé časy. Bez ich pomoci a ochoty by sme boli ochudobnení o značnú časť toho, čo nasleduje. Nie všetko je totiž zachytené v historických dielach, spisoch, listinách, matrikách, kronikách a dokumentoch. Preto vďaka vám – drahí a milí rodáci.

Na záver úvodu je potrebné povedať zopár slov o obsahu predkladanej publikácie. Vzhľadom na prehľadnosť a prístupnosť sme zvolili historicko-tematické usporiadanie jednotlivých kapitol. Prvé tri kapitoly obsahujú založenie, počiatky a staršiu i novšiu históriu Reľova a Hágov. Ide v nich predovšetkým o významné spoločenské a politické udalosti, ktoré predstavujú akúsi „centrálnu os“ dejín od vzniku opisovaných obcí až po súčasnosť. Snažíme sa v nich podávať históriu Reľova a Hágov v rámci širšieho kontextu dejín Zamaguria, čo uľahčuje pochopenie mnohých historických faktov. Podrobnejšie a hlbšie priblíženie jednotlivých oblasti života ľudí (hospodárskej, kultúrnej, športovej, náboženskej...) sme v týchto historických kapitolách nechali „bokom“.

Nachádzajú však svoje miesto v druhej časti publikácie – počnúc štvrtou kapitolou, ktorá je venovaná životným podmienkam, spôsobu života a práci našich predkov i súčasníkov. Piata kapitola hovorí o kultúre, tradovaných povestiach, ľudových zvykoch a pôsobení ochotníckeho divadla i kina „Pokrok“. Predposledná kapitola je venovaná vzdelávaniu a športovým aktivitám, ako ich písali dejiny. Tematiku knihy uzatvára kapitola o náboženskom živote našich predkov i súčasníkov, o kultových miestach, o kňazoch, ktorí pôsobili vo farnosti Reľov, ako aj o početných duchovných povolaniach, ktoré sa zrodili a dozrievali „v podpazuší Spišskej Magury“.

Predkladaná kniha je písaná takou formou, že ju možno čítať systematicky, ale možno si z nej vybrať aj jednotlivé témy, o ktoré má čitateľ záujem. Samozrejme, je tu aj tretia možnosť – listovanie a prezeranie obrázkov. ☺ Kto sa však rozhodne čítať, je dobré vedieť, že niektoré témy môžu byť na rôznych miestach knihy. Napr. o stavbe kostola a založení farnosti možno hovoriť v historickej časti, ale rovnako

dobre i v tematickej časti, ktorá sa venuje náboženskému životu ľudí. Podobne je to aj s niektorými ďalšími „kontroverznými“ témami (požiarna ochrana, poľovníctvo, trávenie voľného času a pod.). Preto, ak niekto hľadá konkrétnu tému, odporúčame nazrieť do obsahu knihy, ktorý veľmi prehľadným a jednoduchým spôsobom ukazuje, čo sa kde nachádza. Ak by sa to aj napriek tomu nepodarilo, kontaktujte prosím autorov publikácie. ☺

Ondrej Štefaňak